

Motion till riksdagen 2023/24:2710

av **Annika Hirvonen m.fl. (MP)**

Utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen anvisar anslagen för 2024 inom utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning enligt förslaget i tabell A i motionen.

Motivering

Tabell A Anslagsförslag 2024 för utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning

Tusental kronor

Ramanslag	Regeringens förslag	Avvikelse från regeringen
1:1 Sjukpenning och rehabilitering m.m.	49 575 487	405 000
1:2 Aktivitets- och sjukersättningar m.m.	50 131 000	1 229 000
1:3 Merkostnadsersättning och handikappersättning	1 414 000	±0
1:4 Arbetsskadeersättningar m.m.	2 375 000	±0
1:5 Ersättning inom det statliga personskadeskyddet	36 289	±0
1:6 Bidrag för sjukskrivningsprocessen	1 416 700	55 000
1:7 Ersättning för höga sjuklönekostnader	2 308 180	±0
2:1 Försäkringskassan	9 576 282	100 415
2:2 Inspektionen för socialförsäkringen	74 270	752
Summa	116 907 208	1 790 167

Sammanfattning

Människor måste kunna känna sig säkra på att få stöd från sjukförsäkringen den dag de behöver. Försäkringskassans roll behöver förändras och ge mer stöd än vad myndigheten gör i dag, även om klara förbättringar har skett på senare tid.

Miljöpartiet vill på sikt se en helt annan försäkring där systemen för ersättning vid sjukdom och arbetslöshet slås samman och handhas av en och samma myndighet. Detta för att kunna ge mycket mer individanpassat stöd med ett system som inte är fixerat vid att utreda arbetsförmåga på fyrkantigt vis.

Som steg på vägen vill vi att de hårda tidsgränserna omvandlas till avstämningpunkter för att säkerställa att rätt insatser görs för att en person ska kunna återgå till arbetet och återfå hälsa. Samuel Engblom som lett utredningen ”En sjukförsäkring med prevention, rehabilitering och trygghet” (SOU 2021:69) har lagt ett flertal förslag som remitterats och kan läggas snarast och därmed förbättra dagens sjukförsäkring. Miljöpartiet hade gärna gått längre, men vi ser detta som steg som borde gå snabbt och enkelt att enas om över partigränserna.

Vi är förvånade att regeringen varken i förra budgeten eller årets budgetproposition nämner utredningen, då i alla fall delar av regeringen under förra mandatperioden hävdade att förslagen skulle tas omhand. Den skatteflyfta som regeringspartierna på nytt skapat mellan sjuka och arbetande och som knappast kan ses som något annat än straffskatt, även kallad funkisskatt, måste snarast ändras. Det har stor betydelse ekonomiskt för de som är i behov av sjuk- eller aktivitetsersättning.

Angeläget är också att framöver se till att sjukförsäkringen bättre anpassas till såväl kulturarbetares, studenters och gigeekonomins som egna företagares situation. Utredningen ”Ett trygghetssystem för alla – översyn av regelverket för sjukpenninggrundande inkomst” har i sitt betänkande (SOU 2023:30) nyligen lagt fram ett förslag om förändrat beräkningssätt för sjukförsäkringen som skulle leda till stora förbättringar för breda grupper, inte minst de som nämns ovan. Det är viktigt att regeringen går vidare med dessa förslag. I årets budgetmotion lyfter vi framförallt förslag som förbättrar sjukförsäkringen och sjuk- och aktivitetsersättningen i förhållande till människors faktiska situation.

Vi anser att det är högst oroande att regeringen i budgeten aviserar att man kommer att tillsätta en utredning med uppdrag att föreslå en modell för successiv kvalificering till svenska välfärdsförmåner, t.ex. genom arbete. Utredningen ska även ges i uppdrag ”att analysera och överväga i vilken mån det är förenligt med EU-rätten att, utöver de utgångspunkter för kvalificering in i välfärden som redan angetts, låta kvalificering till välfärdsförmåner ske på grundval av medborgarskap i Sverige eller i en annan EES-stat i stället för på grundval av bosättning”. Det här är oerhört oroande för många människor, inte minst personer med funktionsnedsättning. Det signalerar en människosyn och bristande tilltro till människor som vi har svårt att förstå och acceptera.

Anslag 1:1 Sjukpenning och rehabilitering m.m.

Inför steglösa nivåer i sjukförsäkringen

Det är angeläget att skapa större flexibilitet och individanpassning i sjukförsäkringen. Miljöpartiet anser att det behöver bli möjligt att bli sjukskriven och återgå till arbete i den utsträckning som behövs, inte som i dag bara i fasta steg om 25, 50 och 75 procent. Det är inte minst viktigt för bra rehabilitering. I SOU 2021:69 föreslås att rehabiliteringsersättning över 25 % ska kunna ges steglöst. Det bör införas. Men minst lika viktigt är också att införa fullt ut steglösa nivåer för sjukpenningen. I dagsläget är det den nedre nivån som gäller, vilket betyder att en person som bedöms ha en arbetsförmåga mellan 26 och 49 procent bara får ersättning motsvarande 25 %. I realiteten kan ett visst antal timmar per dag i minskad arbetstid eller per vecka vara det som krävs. Då måste systemet kunna vara anpassat till den verkligheten.

Stopp för att nekas sjukpenning retroaktivt

Vi anser inte att det är rimligt att en person som blivit sjukskriven av en läkare senare när Försäkringskassan gör sin bedömning kan få avslag retroaktivt för samma period. Vi anser inte heller att en person som fått ett positivt beslut ska kunna riskera att retroaktivt få sin ersättning indragen, i de fall när Försäkringskassan väljer att överklaga ett positivt beslut från förvaltningsdomstol. Vi vill därför att en regel införas om att en person inte ska kunna få avslag på sjukpenning retroaktivt. Enligt en uppskattning av riksdagens utredningstjänst uppgår den beräknade kostnaden till 320 mk för 2024, och 330 mk per år för 2025 och 2026.

Stopp för att slås ut på grund av försenad rehabilitering

Under tiden med covid blev det uppenbart att den så kallade rehabiliteringskedjan slog hårt när människor kunde bli utförsäkrade när deras arbetsförmåga prövas mot normalt förekommande arbete på arbetsmarknaden efter 180 dagar trots att de inte hade hunnit få eller gå klart rehabilitering som hade blivit fördröjd. Den dåvarande regeringen ändrade reglerna tillfälligt och föreslog också att regeln skulle förlängas. Vi anser dock att det behöver gälla som en allmän regel. Det kan inte vara godtagbart att försenad vård, rehabilitering eller andra insatser som är utom den enskildes kontroll gör att möjligheten att återgå till sitt arbete efter sjukskrivning försvinner. Det här har remissinstanserna LO, TCO och LO-TCO Rättsskydd lyft i sitt remissvar. De menar att undantaget från bedömningen av arbetsförmågan mot normalt förekommande arbete vid uppskjuten vård bör permanentas och gälla alla förseningar av vård och rehabilitering som ligger utanför den försäkrades kontroll. Vi instämmer och regeringen bör återkomma med en sådan regeländring.

Inför preventionsersättning

Ett av förslagen i utredningen ”En sjukförsäkring med prevention, rehabilitering och trygghet” (SOU 2021:69) av Samuel Engblom är att införa så kallad

preventionsersättning. Tanken är att ersätta det som i dag kallas förebyggande sjukpenning och som används i mycket låg grad. I stället är förslaget en ny förmån som kallas preventionsersättning. Begreppet är tydligare och denna ersättning ska omfatta fler typer av insatser än dagens förmån. Syftet är att fler ska kunna få förebyggande insatser för att förhindra sjukskrivning. Vi ser det här som väldigt viktigt, det innebär ett bättre helhetstänkande och kan förebygga sjukdom. Kostnaden beräknas uppgå till 85 mk för 2024, 87 mk för år 2025 och 89 mk för år 2026.

Vi ser att detta på sikt kommer kunna leda till besparing för minskad sjukpenning när personer med rätt åtgärder kan undvika att bli sjuka.

Anslag 1:2 Aktivitets- och sjukersättningar m.m.

Inför förslag för vidgad rätt till aktivitets- och sjukersättningen

Ett förslag i utredningen ”En sjukförsäkring med prevention, rehabilitering och trygghet” (SOU 2021:69) är att både aktivitets- och sjukersättningen ska bedömas mot samma nya arbetsbegrepp som numer gäller för sjukpenningen efter 180 dagars sjukskrivning. Det betyder att prövningen ska göras mot ”en angiven yrkesgrupp som innehåller arbeten som är normalt förekommande på arbetsmarknaden eller annat lämpligt arbete som är tillgängligt för den försäkrade”. Det var en förändring som gjordes av förra regeringen där Miljöpartiet ingick. Miljöpartiet vill se ett mer helhetligt system som innefattar både ersättning vid sjukdom och arbete, men anser ändå att förändringen som gjordes var till det bättre utifrån dagens system. Utredningen har även i övrigt föreslagit vissa förbättringar som gör möjligheten att få sjuk- respektive aktivitetsersättning mindre snäv. Vi anser att det är angeläget att regeringen återkommer med förslag till förbättringar snarast för vidgad rätt till såväl aktivitets- som sjukersättning.

Höj den lägsta nivån i både sjuk- och aktivitetsersättningen

Att den förra regeringen tillsatte en utredning om hur sjuk- och aktivitetsersättningen kan räknas upp mer ändamålsenligt välkomnar vi starkt. Det är en förändring som vi vill se. Utredningen ska vara klar den 1 december 2023. Miljöpartiet medverkade medan vi var i regering till en mycket kraftfull höjning av sjuk- och aktivitetsersättningen. Det var hög tid att en förändring skedde; de som är så pass sjuka eller har så stora funktionsnedsättningar att de inte kan arbeta har haft det mycket tufft ekonomiskt. Vi anser dock att det fortfarande behöver göras en justering uppåt. I dagsläget är den lägsta nivån – garantinivån – för ersättning mellan 10 850 och 12 163 i månaden beroende på ålder. Förslaget är en höjning av garantiersättningen med cirka 1 000 kronor i månaden för personer med sjuk- och aktivitetsersättning på garantinivå. Totalt avsätter vi 1,5 md kronor årligen i det syftet. Kostnaden beräknas bli 1,4 md år 2026.

Inför en mer flexibel vilande ersättning för personer med sjuk- och aktivitetsersättning

Personer som har aktivitetsersättning eller sjukersättning måste enklare kunna pröva både att arbeta och att studera utan att riskera att förlora sin ersättning. I utredningen (2021:69) finns förslag om att införa en mer vilande ersättning vid arbete för personer med sjuk- och aktivitetsersättning. Det beräknas göra att 2 000 fler med aktivitetsersättning och 2 000 fler med sjukersättning kommer i arbete. Det beräknades leda till en besparing i sjukersättningen. En motsvarande ökning beräknas kunna ske med förenklade regler för studier, så att 2 000 personer av dem som i dag har aktivitetsersättning kan bedriva studier på halvtid, vilket innebär en besparing. Motsvarande antal för personer med sjukersättning antas vara 500.

Ett nytt it-stöd för Försäkringskassan och en ökning av de administrativa kostnaderna tillkommer dock. Sammantaget innebär förslagen enligt en förnyad beräkning av riksdagens utredningstjänst en minskning av anslaget kostnad med 271 mk år 2024, 253 mk år 2025 och 267 mk 2026. Miljöpartiet tycker att dessa föreslagna förbättringar ska införas. Däremot vill vi framöver även gå vidare och se över möjligheten att studera med bibehållen sjuk- eller aktivitetsersättning.

Värna rehabiliteringsmöjligheter

Miljöpartiet anser att de hårda tidsgränserna i sjukförsäkringen behöver omvandlas till avstämningpunkter för att säkerställa att rätt insatser görs för att en person ska kunna återgå till arbetet och återfå hälsa, det vill säga den rehabiliteringstrappa som den dåtida Alliansen införde behöver ändras i grunden. I avvaktan på att det är möjligt att få en majoritet för det förslaget i riksdagen är det angeläget att åtminstone säkerställa att en person som får rehabilitering vid tidsgränsen 180 dagar måste ha möjlighet att fullfölja den innan prövning av arbetsförmåga i förhållande till arbetsmarknaden i övrigt ska göras.

Öka möjligheten att arbeta ideellt med bibehållen ersättning

I utredningen SOU 2021:69 som nämnts ovan finns förslag om att den som har sjuk- eller aktivitetsersättning måste ha möjlighet att arbeta ideellt med bibehållen ersättning, och gränsen som man säkert ska ha rätt till föreslås vara 10 tim/v. Miljöpartiet anser att frågan är mycket viktig. Att ha sjukersättning för ett visst sjukdomstillstånd som innebär nedsatt arbetsförmåga får inte innebära att den enskilde inte ska kunna göra något alls av rädsla att ens ersättning blir ifrågasatt. Att delta i samhällslivet efter förmåga, kunna engagera sig i den grad man orkar eller att på andra sätt delta i samhällslivet är viktigt för alla människor. Funktionsrättsrörelsen ifrågasätter gränsen om 10 timmar/vecka. Regeringen bör snarast återkomma med ett förslag där remissinstansernas synpunkter har vägts in.

Utred ett sammanslaget system vid arbetslöshet och sjukdom

Miljöpartiet vill på sikt reformera dagens trygghetssystem genom att slå samman a-kassan, sjukförsäkringen och försörjningsstödet till en gemensam trygghetsförsäkring,

så kallad arbetslivstrygghet, som sköts av en och samma myndighet. Vi anser att vinsterna är stora, det skulle minska risken att människor bollas mellan olika myndigheter, mindre administration, mer samverkan och möjlighet för den enskilde att få mer individanpassat stöd.

Anslag 1:6 Bidrag för sjukskrivningsprocessen

Behåll och utvärdera medicinsk service

Det finns ett kostnadsbidrag för medicinsk service som beskrivs i förordning (2017:117) som handlar om att en anordnare av företagshälsovård kan få bidrag för kostnader för köp av medicinsk service från offentliga eller privata vårdgivare. Bidraget är högst 100 kronor per anställd. Regeringen menar att summan inte kan ha någon större betydelse för arbetsgivare för att betala för medicinsk service. Därför anser man att bidraget ska avvecklas. Vi anser att företagshälsovården är en väldigt viktig funktion som behöver värnas. De ger ett viktigt stöd till arbetsplatser och är insatta i arbetsmedicin och förhållanden som gör att de kan bistå både arbetsgivare och enskilda på ett bra kompletterande sätt. I stället för att avveckla stödet anser vi därför att stödet bör utvärderas tillsammans med frågeställningen om huruvida en annan utformning av stöd vore bättre. Erfarenhet och synpunkter från företagshälsovården behöver fångas upp i detta.

Anslag 1:7 Ersättning för höga sjuklönekostnader

Regeringen skriver i budgeten att man vill avskaffa ersättningen för höga sjuklönekostnader och en utfasning påbörjas från och med 2025. I dagsläget ersätts ca 60 000 arbetsgivare på årsbasis, de flesta små arbetsgivare. Regeringen menar att ersättningen är en dålig idé eftersom det kan riskera att minska drivkrafterna att förebygga sjukfrånvaro på arbetsplatsen. De skriver också att ersättningen bara motsvarar en marginell del, ca 5 % av arbetsgivarnas samlade sjuklönekostnader och att det därför inte lär påverka företagen nämnvärt.

Vi tycker att denna analys är klart förhastad. Det är väldigt viktigt att mindre arbetsgivare ska kunna våga anställa personer även om de kan ha vissa sjukdomar som t ex innebär en ökad risk för sjukperioder. Och det är troligt att sjuklönekostnaderna just för små arbetsgivare kan vara mycket högre än för stora om man slår ut kostnaden. Därför säger vi nej till förslaget och menar istället att frågan bör utredas.

Anslag 2:1 Försäkringskassan

Miljöpartiet anser att förslaget om att överlåta föräldradagar till tredje person bör avslås i sin nuvarande utformning, se vidare resonemang i anslagsmotion för utgiftsområde 12. Av detta skäl drar vi ner de förvaltningsmedel som är avsatta för att hantera reformen. Anslaget minskas därmed med 2 mk för 2024 och 1 mk för 2025 och 2026.

Vi anser att anslaget bör utökas med 7 mk för 2024 och 2025 för att förbereda den SGI-reform som lagts nyligen av utredningen ”Ett trygghetssystem för alla – översyn av regelverket för sjukpenninggrundande inkomst” (SOU 2023:30) och som vi hoppas att regeringen kommer att återkomma med förslag om. Förslaget innehåller viktiga förslag för en förbättrad sjukpenning för många, se vidare ovan.

Annika Hirvonen (MP)

Janine Alm Ericson (MP)

Ulrika Westerlund (MP)

Leila Ali Elmi (MP)

Linus Lakso (MP)